

Léteznek bizony. Új technológiáink támadtak, amelyek milliárdnyi *Valaki* megjelenését teszik lehetővé a tudás termelésének és kezelésének a felhasználással közvetlenül összekötött terében. Lángelmék és könyvtárosok helyett maguk az ismeretek eleven hordozói azok, akik tapasztalataik leképezésével és kinyerésével saját aktivitásukon keresztül mások számára is „előformálják” az immár mennyiségével is elrettentő tudásnyersanyagot. Ismerjük, hogyan működik az internet vezető keresője, a *Google*? Annak alapján sorolja előre a találatokat, hogy az adott előfordulást tartalmazó oldalra hány másik oldal mutat referenciaként – vagyis keresőalgorithmusa abból táplálkozik, hogy miképpen értékelték az érintett ismeretek buzgó használói a forrást. Tudjuk-e, hogy egy frissen megtalált téma gyors szakirodalmi becserkészéséhez ma leginkább az Amazon nevű óriás online könyvruházra érdemes ellátogatni, mert a korábbi vásárlók témakombinációs szokásaitól a szerzők után elindított szimultán keresésekig, az adott könyvről megszülető olvasói vélemények orientációs erejétől a tárgykörben megjelent hasonló tárgyú munkák listázásáig olyan tájékoztató támogatást kapunk, amely egy virtuális szakmai/érdeklődői közösség akaratlanul is a keresés szolgálatába állított értelmező és magyarázó kapacitásának felhasználásán alapul? Mint a víz- és a szélörvény, amely egy mindig is létező természeti erőt tesz átalakított energiaforrássá... A technológia segítségével eljutottunk oda, hogy az évezredek át a fejlődés alapjául szolgáló elkülönülés és közvetítettség helyett az emancipáció és a közvetlen ismerettranszfer új horizontja kezd feltárulni.

Innen nézve már az első és második generációs internetes keresők is múzeumi tárgyak: az egykor egyeduralgó, de ostoba AltaVistát, az ügyeskedő, de semmitmondó Lycost (azokat a keresőket,

amelyeket a szöveggyűjtemény második kötete még áttekint) pillanatok alatt leváltotta a *Google*. És ne legyen cseppnyi kétségünk sem, a *Google* is hamarosan az enyészeté lesz: bevezetés előtt állnak azok a technológiák, amelyek a *Valakik* csatornázzhatóvá vált tudástömegéhez az adott problémamegoldási szintre kifejlesztett automatizálás hatékony segédcsapatát rendelik. Az intelligens ágensek, a keresés és a szűrés elképesztő teljesítményű új motorjai soha nem látott távlatokat nyitnak – sokszor már osztályozási műveletek nélkül is, mechanikus kulcsszókereséssel – az információ-háztartás mérnökeinek és technológusainak.

Semmilyen fejlesztési és alkalmazási környezet nem nélkülözheti azonban a predigitális világ előtt kifomálódott osztályozási, ismeretelméleti, rendezési, visszakeresési, automatizálási technikák történetéből nyert felismeréseket és összefüggéseket. *Ungváry Rudolf* és *Orbán Éva* kommentárok köszönetével megerősített szemelvénygyűjteménye közel félszáz szakember két nekirugaszkodással megformált, nagyszerű vállalkozása, amely egyszerre foglalata a hazai tudományosság ebben a tárgyban eddig elért teljesítményének, és az osztályozás és információkeresés tudománytörténetének. Ahol a sok-sok generáción keresztül kijegecesedett módszerek és a rendszerezési kísérletek inventáriuma, ott a Múlt szigorú tankönyve. Ahol az időtlenül friss gondolatok tárháza (a filozófikus Ranganathantól a *Valakik* felértékelődését sugalló váteszi *Vannevar Bush*ig), ott a Jövő útkereséseinek megkerülhetetlen szellemi kalauza. Köszönet és gratuláció az alkotóknak.

Z. Karvalics László

(Információs Társadalom- és Trendkutató Központ)

Tudomány- és technikatörténet CD-ROM-on X.

A magyar rádiózás története és a vevőkészülékek katalógusa

A Postai és Távközlési Múzeum Alapítvány digitális triptichonjának rádiótechnikai tagja két lemezen, három fő részben, 1700-nál több kép és 100-nál több hangzórészlet illusztrációjával ismerteti a magyar rádiózás több mint 100 éves történetét, mutatja be ezen időszak valamennyi hazai rádiókészülékét, és adja közre azokat a törvényeket és rendeleteket, amelyek meghatározó szerepet játszottak e kiemelkedő tömegkommunikációs médi-

um fejlesztésének történetében. (A minisorozat másik két tagját *A magyar táviratozás története /1999/* – I. jelen sorozat III. része, TMT 2001/11. –, illetve *A magyar telefónia 120 éve /2001/* című alkotások képviselik.)

A magyar rádiózás története című fő fejezet első fele a rádiózás egyetemes kronológiájának áttekintésével kezdődik, amely 1826-tól kezdődően a

fejlődés legjelentősebb állomásait és a fejlesztés legkiemelkedőbb képviselőit – ezek sorában A. Ampère, G. S. Ohm, M. Faraday, Jedlik Ányos, J. E. Maxwell, W. Siemens, A.G. Bell, T. A. Edison, H. Hertz, Puskás Tivadar, O. Lodge, G. Marconi, Károly Iréneusz József, A. Popov, K. F. Braun, V. Poulsan, J. A. Fleming, R. V. Lieben, L. Forest, A. Meisner, W. Schottky arcképét és találmányait – sorolja 1923-ig. „A telefonhírmondó” c. fejezet a magyar rádiózás östörténetét vázolja 1893-tól 1925-ig. A „Vezeték nélküli adáskísérletek” c. rész az 1895-től 1930-ig tartó időszakot ismerteti, a „Szikratávíró állomás Csepelen” c. egység az 1914. és 1923. közötti időszakot mutatja be, míg a „Műsorsugárzási kísérletek” c. anyag az 1923–1925. közötti történéseket tekinti át. A nagyobb időszakokkal foglalkozó fejezetek sora a „Meggyszólal a rádió” című anyaggrésszel zárul, amely az 1925. év eseményeit foglalja össze az 1925. szeptember 25-i első nyilvános rádióadásig.

A történeti fejezet második fele kronológiai áttekintést tartalmaz, amelynek keretében 1926-tól 1997-ig a fejlődés állomásai évenként ismerhetők meg. Az 1926-os évről pl. megtudhatjuk, hogy sor került az első operett és színmű helyszíni közvetítésére, az első Mit üzen a Rádió? sugárzására, elhangzott *Kosztolányi Dezső* rádióméltatása, az előfizetői számok ugrásszerűen emelkedtek (januárban 23 ezer, októberben 58 ezer), a Budapesti Nemzetközi Vásáron megjelentek az első hazai készülégyártók; az 1997. év krónikájából az Antenna Hungaria Rt. rádióhálózatának kiépüléséről és a Rádió számítástechnikai újdonságairól kaphatunk képet.

A *Vevőkészülékek katalógusa* c. fő fejezetben szereplő készülékek a magyar gyártók megnevezése, illetve a gyártás éve szerinti csoportosításban is megismerhetők. Előbbiek körében összesen 26 gyártó szerepel: Ericsson, Erzsébet Rádióház, Fénycső Kisszövetkezet, Finommechanikai Vállalat, Híradótechnikai Vállalat, Martovox, Mechanikai Laboratórium, Olympia, Orion, Palace, Philips, Phöbus, Rádiócentrum, Reich Rádió, Rikert Rádió, Rotand, Siemens, SRT, Standard, SZIKSZ, Telefongyár Rt., Telefunken Tungstram, Vatea, Videoton és Vikert. A gyártási évek szerinti mutatóban az első készülék a Telefongyár Rt. által 1924-ben gyártott Telon típusú detektoros rádió, az utolsó az Orion 1984. évi ST 1025 sztereó rádiója. A bemu-

tatott anyag gazdagságára jellemző, hogy pl. az Orion által gyártott készülékek sorában 295 különféle típust ismerhetünk meg, s minden egyes készülék nagyítható képe mellett rövid technikai leírása is szerepel.

A meghatározó törvényeket és rendeleteket tartalmazó 3. fő fejezetben hat tétel szerepel, ezek címe: 1888. évi XXXI. Törvénycikk a távirda, a távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről; A magyar királyi kereskedelemügyi miniszternek 1925. évi 32.250 számú rendelete; A magyar királyi kereskedelemügyi miniszternek 1927. évi 9557 X. számú rendelete a fémvezeték nélküli, vagy fémvezetéken nagy váltakozásszámú áramok segítségével működő (rádió) távíró, távbeszélő és villamosjelző berendezésekről, valamint az ilyen berendezésekhez szükséges készülékek és alkotórészek előállításának, forgalomba hozatalának szabályozása tárgyában; A közlekedés- és postaügyi miniszter 225.000/1949. (154) K.P.M. számú rendelete a rádió-üzletszabályzat kibocsátása tárgyában (közigazgatási rendszám 7963.); 1993. évi LXII. törvény a frekvenciagazdálkodásról; 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról.

A kiadvány különlegessége, hogy az első két nagy anyaggrész tartalmát a diaporáma műfaj közvetíti, vagyis az egyes fejezetekben szereplő képek folyamatosan és automatikusan váltják egymást, s a bemutatás alatt hangzik el a szöveges ismertetés. Az egész mű illusztrációs gazdagságát jól jellemzi, hogy az első lemezen 611 kép és 78 hangzórészlet, a második lemezen 1066 kép és 25 zenei részlet szerepel.

A Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium pályázati támogatásával 1997-ben készült alkotást *Krizsákné Farkas Pirooska, Szűcs László és Rózsa Sándor* írta, *Kovács Gergelyné* (a Postamúzeum igazgatója) szerkesztette; az átlagos technikai és programfeltételeket (486DX4, 4XCD-ROM, hang- és SVGA-kártya, 640x480 felbontás, 3.1 Windows) igénylő művet a Tranzit-Film Kft. készítette. A 200 példányban készült lemez (sajnos) kereskedelmi forgalomban nem kapható, a széles körű hozzáférést a kiadó (1061 Bp., Andrásy út 3., tel.: 267-8628, 268-1997) azonban díjtalan kölcsönzéssel teszi lehetővé.

Árkos Iván
(BME OMIKK)